

ՔՐԻՍՏՈՍ

ՀԱՆՐԱՊԵՄ

Ազգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

Ի. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 39

||

28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1902

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խմբագրական. — Խաղաղութեան Գաղտնիք

ՅԱԿՈԲՈՍ Հ. ՃԷՃԻՋԵԱՆ

ՌԵՍԻՆԻ ԿՐՈՆԷՐ (ԹՐԳԱՆ. Ն. ԹՕԳԱԹԼԵԱՆ)

ՃՕՆ ՌԸՍԳԻՆ

Տեսակցութիւն մը Թօլսթօի հետ

ՏԻԿԻՆ ԲԱՆՁՕՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ. — Շահեկան Ծանօթութիւններ Քաղաքին

եւ իր Շենքերուն վրայ

Կ. ՅՈՎՀ. Յ. ՍԻՆԱՆԵԱՆ

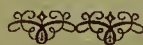
Հայագէտ ԲՐՈՅ. Ն. Մառ Երուսաղէմի մէջ

Ռոմուլա (ԹԵՐՔՈՆ)

Պարսիկական Աւետ. Եկեղեցիին նուիրման հանդէսը

ԹՂԹԱԿԻՅ

Քաղաքական = Ներքին Լուրեր

Հատը 40 փարա

ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Պապ Ալի Հասսէսի, Բաշի Էմինի Խան, Թիւ 38

Ազ

1. Բի
ամ. 66
ամ. 66
եւ. 66
պէր

Ն
հանա
անոն
կան
երջան
կիրո
այ
անցնի
դու թե
մարտ
լած
մը հա
հա ցո
քանա
հա ժ
դու թի
իւրա
Աստու
հաւա

ՔԻՒՐԱԿ

ՀԱՆՐԱՊԵՏ

Ազգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

Ի. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 39

||

28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1902

ԲԱՃԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. ԲԻԻՐԱԿՆ, առ այժմ կը հրատարակուի շաբաթը մեկ անգամ մը. — 2. Տարեկան բաժնեգրինն է Պոլսոյ եւ Գաւառներու համար 50 դր., Արսառահմանի համար՝ 5 ռուպլի. կամ 12 Ժրանգ կամ 2 1/2 տոլար, քղաքաւաւթեան ծախքը մեր վրայ: — 3. Ձեռքէ կը ծախուի հասք 40 փարայի: — 4. ԲԻԻՐԱԿՆ Ի վերաբերեալ բաժանորդագին, նամակ կամ ո եւ է գումարին պէտք է ուղղել Կ. Պոլիս, Պայպլ Հոռուսի միջոցաւ՝ Ռոպէր Գօլէն, Բրոք. Յակոբոս Հ: Ճէնիգեանի. — 5. Անվճար նամակ կամ գումարին չընդունուի. — 6. Տասը օրինակի բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ նուէր կը տուի:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆՒՔԸ

Շատերուն համար խաղաղութիւնը կը նշանակէ մեռելական հանդարտութիւն մը. անոնք կը կարծեն թէ տեսակ մը միաթիքական յափշտակութիւն է ան, մտքի երազուն, երջանիկ թմրութիւն մը որ բանէ չազդուիր իրողութիւնը, ոչինչ կը գործէ, եւ թոյլ կուտայ միայն որ կեանքը մեղմովին հալի, անցնի տեսակ մը նիրհող, քնացող խաղաղութեամբ: Երբոր Սըր Ժօն Ֆրանքլինի մարտիկը հիւսիսային բեւեռը փնտռելու ելած էին, անոնք կը քալէին ձիւնի տարափի մը հանդարտ ճերմակ ամպին մէջէն, եւ ահա ցուրտէն թմրած ինկան ձիւնին մէջ հոն ճանաչու եւ յետոյ մեռնելու հանդարտ աւազ մահուամբ մը: Այսպիսի հեշտայի թմրութիւն մը եւ մահ մը չէ անշուշտ այն խաղաղութիւնը որուն համար ըսուած է թէ Աստուծոյ կուգայ: Այդ խաղաղութիւնը նշանակէր տափակ հանդարտութիւն մը, չը

նշանակէր երբեք մեռելական անգործութիւն. կը նշանակէ սովորական կեանքի տակ զործօն կեանք, կը նշանակէ աւելի ժրութիւն եւ աւելի եռանդոտ գործունէութիւն: Ձիւնի այս ֆիզիքական խաղաղութիւնը, չի թմրեցնէր մարդուն ջիւղերը, ոչ կը խզէ մարդու բնութեան նախնական մղումները եւ ոչ ալ կը մեմբրացնէ մեր մաքին որ եւ է մէկ կարողութիւնը: Ընդհակառակը մարդու մէջ ամէն բան կը զարթուցանէ: մարդու էութեան մէջ կը ծաւալէ կենդանի զգացումներ, միայն թէ այնպիսի քաղցրիկ ներդաշնակութիւն մը կը դնէ անոնց մէջ, այնպիսի խորին նշանակութիւններ կուտայ անոնց որ մարդու հոգին նման կ'ընէ լեռներու մէջ պահուած այն հանդարտիկ ու լայն լիճերուն որոնց խորունկ ջուրերուն մակերեսոյթը՝ փայլուն հայելիի մը նման կը տարածուի նոյնչափ հանդարտ եւ վսեմ եր-

կինքի մը տակ, ու թէեւ իր ծոցին մէջ չունի վրդովում կամ փրփրալից կոհակներ, բայց երկինքի անհունութիւնը ու անհամար արեւները ու աշխարհները կը ցուցնէ իր խորութեան մէջ:

Մարմինն ալ իր խաղաղութիւնը ունի, ու ան ալ նման է մեր նկարագրած հոգիի խաղաղութեան: Մարմինը այն ատեն խաղաղ է երբոր իր մկանունքները ունին ոյժ, իր ջիւղերը երաժշտութիւն ու երբ բոլոր մարմնական գործարանները իրենց պաշտօնը կը կատարեն հաւատարմաբար եւ լի ու լի, երբոր կեանք կայ սրտին մէջ, կեանք ուղեղին մէջ, կեանք աչքերուն մէջ, ականջներուն մէջ եւ կազմութեան ամէն մէկ թելին մէջ: Այս բոլոր առողջ կեանքը եւ գործունէութիւնն է մարմինին խաղաղութիւնը: Եթէ ֆիզիքական այս գործունէութիւններէն միայն մէկը իր պարտքը չկատարէ, այն ատեն ո՛ւր կը մնայ մարմինին խաղաղութիւնը. անոր կը յաջորդեն, ցաւ, հրատապ տենդ, խոռվեալ եւ անհանգիստ կազմութիւն մը, որուն աւա՛ղ, ոչ փետրալից բարձերը, ոչ հանգստաւէտ անկողինը, եւ ոչ ալ տենդոտ ճակտին վրայ դրուած սիրազեղ ձեռքերը կրնան երեք անդորրութիւն տալ: Գլուխը կայրի կակուղիկ բարձերուն վրայ, յոգնատանջ մարմինը ի զուր կը դառնայ մէկ կողմէն միւսը, իր աչքին առջեւ անհամար այլանդակ կերպարանքներ կը ցնցուին, օձեր կը տեսնէ՝ ճերմակ, ցցուած աչքերով՝ որոնք իր վրայ կը յարձակին, խաղաղութիւն չկայ այդ հէք տառապեալին, մինչեւ որ տենդը թողու մարմինը ու թոյլ տայ որ անոր բոլոր ոյժերը ներդաշնակաբար գործեն: Այսպէս կուգայ մարմինին խաղաղութիւնը, այսպէս կուգայ նաեւ հոգիին խաղաղութիւնը:

Բայց շատ կարեւոր կէտ մը կայ զոր բռնաւ մոռնալու չենք, և որ գաղտնիքն է ֆիզիքական խաղաղութեան: Այդ խաղաղութիւնը Աստուծոյ պարգեւն է: Մենք չենք կրնար մեր աշխատութիւնովը գտնել զայն: Ան է որ մեր հոգին կը դնէ այն ներգաշնակ, այն երաժշտական անոյշ գործու-

նէութեան մէջ, որմէ կը բղխի ճշմարիտ երջանկութիւնը: Աստուծոյ երկնային խաղաղութիւնն է որ կը գտնէ մարդս: Մարդս որչափ որ գտնելու ջանայ, շատ անգամ այնքան հեռու կը փախչի ան իրմէ: Գետի մը պէս է ան որ հեռաւոր լեռներուն մէջ ծնանելով, և սնանելով երկինքի ամպերէն, կուգայ և բոլոր կողմերը կը շրջապատէ, զերծ պահելով ամէն վտանգէ: Աստուծոյ երկնային խաղաղութիւնը իրմէն է որ կը հոսի մեզի և կը պահպանէ այն միտքը որ իր վերայ հաստատուած է: Մինչեւ անգամ այն խաղաղութիւնը որ մենք քուն կը կոչենք միայն Աստուծոյ պարգեւն է: Թմրեցուցիչ քնաբեր դեղեր կրնան տեսակ մը քուն բերել, տեսակ մը երազուն թմրութիւն, որ վերջապէս տեսակ մը քուն է: Բայց այն բնական, առողջ և կազդուրիչ քունը չէ՝ որ բնութիւնը կուտայ միայն: Այդ բնական առողջ քունը ոչ գիտութեան պարգեւն է, ոչ բարեկամութեան եւ ոչ ալ հարստութեան: «Աւա՛ղ, կը գոչէ Թովմաս Քարալայ, ինչո՞ւ քուն չեն ծախեր»:

Տըլուիչ Քուէճի դրան վրայ հիմնադիրին վահանին շուրջը սա նշանաբանը գրուած է. «Պարգեւ Աստուծոյ»: Երբոր արուեստագէտները քանդակագործեն քունին խորհրդանշանը, կամ երբ մեր երեւակայութեան մէջ պատկերացնենք քունը, թող այդ նոյն նշանաբանը գրուի անորներքեւ, քանզի միայն բնութեան Տէրն է որ քուն կուտայ: Կուտայ զայն խոնջեալ թափառկոտ վայրենիին երբոր անիկա հանելով գօտին մէջքէն, կը փոռի կիլինայ գետնին վրայ եւ կը դնէ գլուխը քարի մը վրայ: Կուտայ այն մարդուն որ կը քնանայ մրդկակոծ նաւուն մէջ երբ ան փոթորիկներուն մէջէն իր ճամբան կը ճեղքէ կը բանայ, Կուտայ հիւանդանոցի մէջ պառկող հէք տառապեալին և կը զլանայ զայն հարուստին, մեծաթարթամաշուականին ու անոր որ փետրալից բարձի վրայ կը դնէ իր գլուխը:

Խաղաղութեան այս Տուիչին, Աստուծոյ նուիրուելուն մէջ է խաղաղութեան գաղտնիքը: Աստուծոյ վստահիւր միայն

ՐԸՍՔԻՆԻ ԿՐՈՆՔԸ

(Շար. Ճախորդ քիւեճ եւ վերջ)

Վերջին ու միակ բանը զոր Ռըսքին պիտի ընդունէր, սա է. « ինչ որ է, չիտակւն է. » և կամ, « ինչ որ է, պէտք էր որ ըլլար » : Ան պիտի ուզէր որ Աստուծոյ ապաւինելով հանդերձ մեր պատասխանատուութեան ճշմարիտ զգացումին միացնէինք ինքնավստահութեան զգացումը, միշտ զգոյշ ըլլալով սակայն որ չըլլայ թէ Անոր վրայ նետենք անանկ յանցանքներ, որոնք ուղղակի մեր յանցանքներն են : Օրինակի համար, կ'ըսէ. « երբ աշխարհի համար հոգեւոր կամ բարոյական գործի մը կատարուելուն անհրաժեշտ պէտքը կը տեսնուի, եւ սակայն չի գտնուիր այդ գործը ի գլուխ հանելու կարող մէկը, մարդս իրաւունք չունի ըսելու որ Աստուած չուզեց որ այդ գործը կատարուի, և ատո՛ր համար չի ղրկեց կարող մէկը » :

Սխալ է այս, ու հաւանականութիւնը սա է որ Աստուած շատեր գուցէ ղրկեց, հարիւրաւորներ, բայց ինչ ընէ որ մարդս մերժեց զանոնք, չընդունեց զիրենք, և ու է կերպով անյաջողութեան մատնեց իրենց բոլոր ջանքերը » : Ուրիշ բան մըն ալ կ'ըսէ Ռըսքին. « Անանկ յաղթականօրէն գերբնական բարերարութիւն չի կայ, ինչպէս սովոր են ըսել. այն որ սխալ եղած է մարդկային անարդարութեամբն ու անգթութեամբը, մարդկային գթասիրութեամբն ու արդարութեամբը պէտք է որ քաւուի, ուղղուի, օգնութեամբը, ո՛չ թէ բռնադատութեամբը այն Աստուծոյ որ մարդուս կամքը տուաւ, և որուն սակայն կրնայ ալ չհնազանդիլ ուզած ատեն, հոգ չէ թէ ատ ի մնաս իրեն ըլլայ » :

ՈՍԿԻ ՕՐԵՆՔԸ

Կրօնական հարցերով զրադած ատեն Ռըսքին, իր ուշադրութիւնը ամէնէն աւելի հարցին գործնական կողմին վրայ է որ կը դարձնէ : Ո՛չ հաւատք և ոչ ալ անձնուի-

բաւական չէ. նաեւ նուիրուելու է Անոր : Ոչ ոք իրաւունք ունի վստահելու որ Աստուած զերծ պիտի պահէ զինքը ամէն նեղութենէ : Աստուած իր զաւակը ամէն ատեն զերծ չպահեր նեղութենէ, բայց ամէն ատեն կը պահպանէ ու կը զօրացնէ նեղութեան մէջ : Ան որ կ'երեւակայէ թէ տիեզերքը իր վրայ կեդրոնացած է, յեղածայր ետապաշտներ ալ կան, որոնք կ'երեւակայեն թէ Աստուած տիեզերքը կը վարէ միայն իրենց մասնաւոր շահերուն համար, ու դարձեալ կ'երեւակայեն թէ այս ետապաշտութիւնը բաւականութիւն է : Խաղաղութեան գաղտնիքը չկայանար այն հաւատքին մէջ թէ Աստուած մեր բոլոր փափաքածները պիտի ընէ, բայց կը կայանայ այն կարողութեան մէջ որով մեր ամէն փափաքներուն յագեցումը կը գտնենք Աստուծոյ ըրածներուն մէջ : Ան միայն ունի Աստուծոյ խաղաղութիւնը որ իր բոլոր աղօթքները կ'սկսի այսպէս. « Քու թագաւորութիւնդ գայ, Քու կամքդ ըլլայ » . և կը վերջացնէ « Քուկդ է երկնաւոր թագաւորութիւնը զօրութիւնը և փառքը » : Ասանկ մէկը բեռ չունի, քանզի իր բոլոր բեռերը Աստուծոյն են. և ինք ու Աստուած զանոնք զիրար կրնան տանիլ : Ասանկ մէկը երկնային ապագայէն վախ չունի : Ապագան ինչպէս անցեալը Աստուծոյ կը վերաբերին և Աստուծոյ ապահովութիւնը անգործ կը պահէ Աստուծոյ զաւակը : Եթէ Աստուած իրեն հարստութիւն տայ կ'առնէ այդ աւանդը և կը մատակարարէ Աստուծոյ համար. եթէ Աստուած հարստութիւնը առնէ իրմէ և անանկութեան մէջ հրաւիրէ զինքը, ուրախութեամբ հոն կը մտնէ, ցուցնելու համար թէ Աստուծոյ զաւակ մը ինչպէս կրնայ տանիլ գթադրութիւնը : Եթէ Աստուած զինքը իրաւունքութեան անկողինին մէջ դնէ, կը մըտածէ թէ Աստուած հիւանդներու պէտք ունի : Եթէ մահը կանչէ զինքը, ինք այն անքնին մօտիկ կ'ընէ, որպէս թէ կեանքին լրջութեալ երազէն արթնցնել ուզողի մը կայքը ըլլար ան, և կ'ելլէ ողջունելու յաւիտեական արեւածագը :

ՅԱԿՈԲՈՍ Է. ՃԷՃԻՋԵԱՆ

ընթացին ըստած բաները հասկնալ կուզէ, թէ որ անոնց միացած չըլլայ «գործնականը»: Ընկերական բարոյագիտութեան իր ըմբռնած տեսութիւնը պարզապէս Քրիստոսի «ոսկի օրէնքը» ին վրայ հաստատուածն է: «Ինչ որ պիտի ուզէիր որ ուրիշներ ընէին քեզի, դուն ինքդ ալ նոյնը ըրէ անոնց», օրէնք մը գոր պէտք են քարմարցնել մարդուն բազմակողմանի կեանքին ամէն մէկ կողմին, անոր անհատական կամ ոչ-անհատական վարուելակերպին ամէն մէկ շրջանակին: Օրոշան գործնական կեանքին հետ ուղղակի առնչութիւն ունեցող բարոյական սկզբունքներ առաջ կը բերէ միշտ շնչառող յամառութեամբ մը, միեւնոյն ատեն նոյնչափ մըն ալ բացորոշութեամբ, բան մը որուն մէջ զինքը գերազանցող ուրիշ գրող մը չէ գտնուած: Իր գաղափարը այն է որ եկեղեցին պէտք եղածին չափ պարկեշտ, պէտք եղածին չափ անկեղծ չէ եղած իր Քրիստոնէական պահանջուններուն մէջ, ու հո՛ւն է որ Ռեսքին գտած ըլլալ կը կարծէ պատճառը եկեղեցիին շատերու վրայ ա՛յդչափ քիչ ազդեցութիւն ունենալուն: «Թէ ինչու համար գործաւոր գասակարգը եկեղեցի չերթար» հարցումին պատասխանը «Թէ միւսները ինչո՞ւ կ'երթան»ը գտնելուն մէջն է: Եւ եթէ մեր հոգեւոր վարդապետներուն մէջ կան անանկներ, իրաւ իրաւ, որոնք այն բացարձակ հաւատքը ունին թէ քարոզելու համար իրենց ունեցած հանճարը շատ աւելի թանկագին է քան զմրուխտն ու սուտակը, անանկ հանճար մը որուն հետ կարելի չէ բաղդատել նոյն իսկ բոլոր այն բաները զորս մտքերնուս իսկ չենք կրնար անցընել, — իրրեւ անկարող արարածներ —, և եթէ իրաւ այս հաւատքով շատ աւելի առաջ պիտի երթան ժողովուրդը նախատելու, պարսաւելու, վար զարնելու գործին մէջ, բացէ ի բաց բեմէն անոնց պոռալով թէ՛ պէտք չէ այլեւս սուտակն ու ոսկին փնտռելու ետեւէ ըլլան, — ի վնաս իրենց անձին —, այնչափ ատեն որ ձեռք չի կրնան ձգել այն թանկագին բաները որոնք ոչ ոսկիով կրնան առնուիլ, և որոնց փոխարէնը ոչ ալ արծաթ

կշռելով, այս հաւատքին պատկանողներ, այս կերպ քարոզներով, — միշտ նոյն քարոզը, նոյն յանկերգը այնքան ատեն որ ժողովուրդը դեռ չի հետեւիր իրենց ցցուցած ճամբուն, — այո՛, ո՛չ մէկ ատեն պէտք ունին ժողովուրդին, ըլլան անոնք գործաւորներ կամ ուրիշ դասակարգի մարդիկ»:

Ռեսքինի վարդապետութեան նշանակելի երեւոյթներէն մէկը «Սրբազան» ու «Ախարհիկ» գործեր ըստածներուն իրարու հետ ունեցած առնչութիւնը ինչ կերպով ըմբռնելն է: Իրեն համար այդ երկուքին միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնը կը կորսուի, ո՛չ թէ որովհետեւ ամէն բան նոյնօրէն ախարհիկ է, հապա անոր համար որ ամէն բան սրբազան է: Իր ազդեցութեան ուղղութիւնը միշտ իր այս ըմբռնումը շօշափող է: Ու երբ Ռեսքին երբեմն յարձակողական դիրք մը առած ըլլալ կը թուի մարդկային կեանքի ու կրօնքի նկատմամբ ունեցած սովորական խորհուրդներու հիմերուն հանդէպ, մեզի համար ամէնէն աւելի թանկագին եղող կարգ մը համոզումներ խախտելու ջանքերուն մէջ, ատիկա անոր համար է որ շատ աւելի ընդարձակ ասպարէզ մը ստեղծել կ'ուզէ անոնց համար, շատ աւելի զօրաւոր, շատ աւելի լայն հիմերու վրայ հաստատել, շատ աւելի ճշգրիտ նշանակութիւն մը տալ անոնց վերջապէս: Ծիշդ այս ոգին է որ կը նշմարուի օրհնութեան վրայ զընուած սա հետեւեալ հատուածին մէջ. «Ամէն եօթներորդ օր, եթէ ոչ աւելի յաճախ, օրհնութիւն մը կ'ընդունինք մեր քարոզիչներէն սա բառերով. «Տիրոջը, Յիսուսի Քրիստոսի շնորհքը, Աստուծոյ սէրը ու սուրբ հոգին ընկերակցութիւնը ձեր ամէնուն հետ ըլլայ, ամէն»» ու ինչ կերպով որ ալ մեկնելու ըլլանք այս խօսքերը, սա կը մնայ իրրեւ ճշմարտութիւն թէ՛ այդ երեքը իրապէս գոյութիւն ունին ու կրնան ճանչցուիլ ամէնուն կողմէ, եթէ երբեք գանձնալու ամէնուն գտնուին, ու կըրնան ընդունուիլ, եթէ երբեք ընդունիլ ուղղներ գտնուին: Ինչ կերպով կուզէք. առաջին, պարզապէս կրօնք հաս-

տատողին հրամաններուն հնազանդելով, ու պիտի տրուի քեզի շնորհք. շնորհալիութիւն կամ գեղեցկութիւն, խաղաղ կեանքի մը երջանկութիւնը, բոլոր ասոնք մտաւորապէս և մարմնապէս, թէ գործերուդ և թէ հանգիստիդ մէջ: Գրիստոսի շնորհքը գոյութիւն ունի, ու դուն կրնաս ունենալ զայն թէ որ ուզես: Երկրորդ՝ ստեղծուած աշխարհի մասին ունեցած ծանօթութիւններուդ չըջանալը երբ լայնայ, աստիճանաբար ընդարձակուի, այն ատեն պիտի տեսնես որ զայն — աշխարհը — շինողին ճշմարիտ ու միակ կամքը այն է որ անոր վրայ գտնուած աւարածները երջանիկ ըլլան: Ու ամէնը այս է. պիտի տեսնես նաեւ որ իբրեւ ապացոյց իր այդ կամքին, իր ժամանակին ու տեղին համեմատ ամէն ինչ գեղեցիկ չինած է, ու պարզապէս մարդուն է յանցանքը, — որ անոր օրէնքները մերժելու, — Աշխարհ կողկողազին կը մոնչէ, դո՛ւն ըսէ կը համարողէ ցաւագի՛ն: Աստուծոյ սէրը գոյութիւն ունի, և դուն կրնաս տեսնել, վախել զայն ու նոյն իսկ ապրիլ անով թէ որ ուզես սակայն: Վերջապէս, հոգի մը իր աւամբ գոյութիւն ունի՞, հոգի մը որ մըրթիւն իր ճամբան կը սորվեցնէ, թռչունին՝ ինչպէս իր բոյնը շինելը, և մարդուն, բնազգական ամենահրաշալի կերպով մը, ամէն գիտութիւն արուեստ ու ազնիւ գործ, իր կառնութեան սահմանին մէջ: Առանց անոր օրոյն ոչ մէկ լաւ գործ կրնաս ընել, թէ և աս մը գէշ գործեր՝ Անոր սէրը վերաւորեալ: Դու խաղաղութիւնդ ու զօրութիւնդ յայն քուկդ ընելուն մէջ կը կայանայ: չետեսեալը մէկ քանի յօդուածներն են այն հանգանակին զոր Ռեւքին տատարասեց Ս. Գիրքի միաբանութիւն»ին համար — ինչպէս քան թաւալան քարեփոխումի մասին խոսեցած իր ծրագրերուն միջոցաւ հաստատուած միաբանութիւնը: «Կը վստահմ, կ'ապաւինիմ ապրող Աստուծոյն, Հօրը, անհակարողին, Երկինք ու երկիրը Ստեղծողին, ինչպէս նաև բոլոր բաներն ու աւարածները՝ տեսանելի ու անտեսանելի: Կը

վստահիմ իր օրէնքին բարութեանը ու իր գործին օգտակարութեանը: Ու պիտի ջանամ զինքը սիրել, իր օրէնքը պահել, ու իր ինծի յանձնած գործը տեսնել, այնչափ ատեն որ ապրիմ:

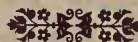
«Կը վստահիմ մարդկային բնութեան ազնուութեանը, իր կարողութիւններուն վեհութեանը, գթութեան կատարելութեանը, ու իր սիրոյն առթած բերկրութեանը: Ու պիտի ջանամ սիրել դրացինս, ինչպէս կը սիրեմ ինքզինքս, ու նոյն իսկ երբ չի կրնամ, անանկ մը պիտի վարուիմ որպէս թէ սիրէի զինքը:

«Պիտի ջանամ ազնուացնել մարմինս ու հոգիս, ու բարձրացնել զանոնք պարտականութեան ու երջանկութեան շատ աւելի վերին աստիճաններուն, սակայն ոչ թէ մըցելով կամ պայքարելով ուրիշներուն հետ, հապա, } ուրիշներուն օգտակարութեանը, հաճոյքին ու պատիւին համար, նոյնչափ մըն ալ ուրախութեանը ու խաղաղութեանը համար իմ կեանքիս»:

Նոր դարու մը չեմին վրայ է որ կոխած ենք: Շատեր կ'ըսեն թէ մեր հայրերուն կըրօնական հին հաւատքը կորսնցուցած է այլ ևս իր զօրութիւնը, թէ ան՝ պէտք ունի ձուլուելու նոր ոգիի մը շունչին հետ և աւելի սերտ շփման մէջ ըլլալու մեր նոր օրուան գործնական կեանքին հետ, եթէ երբէք կ'ուզուի որ իր ազգեցութիւնը մարդոց հետ ապրի:

Առաջդիմական պզտիկ քայլեր մը չէ որ առնուած են դէպի այդ ուղղութիւնը, մտքի ռաւվիրաներու կողմէ, որոնց գործերը դեռ նոր վերջացող դարուն մէջ կը հանգչին. ու ասոնց մէջ պատիւի մեծ տեղ մը ունի ձօն Ռեւքին:

Թարգմ. Անգլիերէէ Ն. ԹՊԳԱԹԼԵԱՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԹՈՒՍԹՈՒ ՀԵՏ

Բիւրակնի նախորդ թիւերով հրատարակեցինք Ռուս համալսարանը իմաստասէր Լէօ Թօլսթօի մասին յօդուածներ, և իր վարդապետութենէն հատուածներ: Ճանչցնելու համար մեր ընթերցողներուն երեւելի հեղինակը, կը հրատարակենք կնոջ մը՝ Տիկին Բանձօնի մէկ տեսակցութիւնը, — հրատարակուած ֆրանսերէն թերթի մը մէջ, — ուր անիկա ի յայտ կուգայ իր ապրելու կերպերովը և մտածումներովը:

Այդ հանդէսը կը նկարագրէ տիկին Թ. Բանձօնի Թոլսթօի տուած այցը, հետեւեալ կերպով:

«Կոմս Թոլսթօ, վերջին ատեններս, ծանր հիւանդութեան մը ենթարկուեցաւ, որով ստիպուեցաւ Եասնայիա-Բոլիանայի իր սեփական կալուածներէն հեռանալ ու Խրիմ երթալ, որուն կլիման աւելի նպաստաւոր էր իր առողջութեանը: Հո՛ն, հեռու ախարհային ժխորէ, հիւրընկալուեցաւ Պանինի կոմսուհին ամարանոցը:

«Սիրտս յոյսի ու երկիւղի մէջ կը տըրտիէր, կ'ըսէ տիկին Բանձօն, երբ կը խորհէի թէ՛ ի՞նչ տեսակ մարդու մը հետ պիտի տեսնուէի արդեօք»:

Թոլսթօ, իր ապաքինման մէջ, աւելի ողջամիտ, մանաւանդ աւելի կորովի երեւցած է իր այցելուհիին՝ շատ գեղեցիկ քան իր ֆիզիքական նկարագիրը, որ առիւծենի կերպարանք մը կ'արտայայտէ, զօրաւոր՝ բայց՝ այլանդակ դէմք մը՝ ալեկոծիկ մօրուքով: «Ճակատը, կ'ըսէ տիկին Բանձօն, հոյակապ էր՝ խոհուն ու երեւակայուն, որուն ներքեւ թաւ ու փշուտ յօնքերը կէս մը կը ծածկէին իր աչքերուն մէջ փայլատակող հուրը, սակայն խօսուածքին յարափոփոխ եղանակէն՝ էն վարպետ նկարիչներուն անգամ անմատչելի կը մնայ իր դմնդակ դէմքին ստացած զգայնիկ հանգամանքը: Իր ժպիտներուն մէջ կը նշմարուի անհուն բա-

րութիւն մը, այնպէս որ՝ այդ մարդը իր «պուզ» ին տակ շատ պատկառելի կերպարանք մը կ'առնէ:

«Իր ամուսնոյն՝ Թոլսթօ կոմսուհին պճնադեղ հագուստը կոմսին հակապատկերը կը ներկայացնէ, սակայն շատ խնչացի կին մըն է ան եւ այրական լրջութեամբ կը կառավարէ իր տունը: Թէպէտ համամիտ չէ իր ամուսնոյն Թոլսթօի ամէն գաղափարներուն, սակայն անոր վտանգաւոր հիւանդութեան ժամանակ մեծ խնամք տարած է»:

Տիկին Բանձօն, հոս Թոլսթօ կոմսուհին զուարճալի մէկ խօսքը կ'աւելցնէ, ուրկէ կարելի է հետեւցնել անոր նկարագիրը:

«Երբ Թոլսթօ կոմսին հետ ամուսնացայ, կ'ըսէ կոմսուհին, շատ համեստ էին իմ սովորոյթներս, կամովին կ'ընտրէի միշտ երկրորդ կարգի վալոնները նստիլ իմ ամէն ուղեւորութիւններուս ատեն, բայց կոմսը պարտաւորեց զիս որ առաջին կարգիները նստիմ. հիմա ալ կը պնդէ որ երրորդ կարգի վալոնները լաւագոյն են. ես ալ կ'ըսեմ իրեն. «Չէ՛, ատ չըլլար, ես նորէն երկրորդը կը նստիմ»:

«Օր. Դադիա իր հօրը՝ Թոլսթօի զրազիրն է, տակաւին ո՛չ այնքան տարիքոտ, բայց կը ցուցնէ թէ իր կամքին տէրը աղջիկ մըն է, բոլորովին յափշտակուած իր հօրը գաղափարներէն»:

Ընտանեկան սեղանին շուրջը շատ սիրով կը խօսակցի Թոլսթօ. և աւելին Բանձօն կը հաստատէ թէ այդ գիտնական մարդը շատ խանդավառ է ֆրանսական տասնըութերորդ դարու գրականութեան նկատմամբ, մասնաւորապէս Ռուսօին՝ որուն սրտով կը համակրի:

«Երբ խօսքը քննադատութեան շուրջ կը դառնայ իր գաղափարները կը սահմանէ ա՛յնպէս՝ ինչպէս որ ինքը ըմբռնած է, այսինքն, ամէն բանի կողմերը նկարագրելու մնացածը թողուլ, կարծիքներու սխալները ուղղել, ամէն տեսակ անճշտութիւնները երեւան հանել, կարելի եղածին չափ ամէնուն սրտին մէջ համակրութիւն արթնցնել, բայց ամէն բանէ առաջ, մանաւանդ, կո-

լում ընել արդարութեան» :

«Թոլսթոի շատ հաճելի չի թուիր Ժորժ Սանը սակայն Օքդալ Ֆէյօնէի մասին գործ-վայից յիշատակմը կը պահէ: Մասնաւորաբար համակրած է անոր Թէր Բի Մօրին: Էտուար Թոտի աշխատութիւնները կը գնահատէ ու կ'ըսէ թէ՛ անոր Սան սր լա Վիկն շատ բար-ձր հանճարով գրուած է: Երբ Պ. Բօլ Պուրժէի վրայ կը խօսի Թոլսթօ՝ խիստ վառ համակրութիւն մը ցոյց կուտայ, բայց չը գիտցուիր թէ նոյն համակրութիւնը պիտի ունենա՞յ երբ անոր էքսպիւն ալ կարգայ: Կը հիշանայ Տիքընսի վրայ ու շատ կը հաւնի ձոր՝ Էլիզաբէ ընկերավարական զգացումներուն, սակայն երբ կարգը կուգայ Քիլլինկին՝ ա'լ իր կիրքը չի կրնար զսպել, ո'չ թէ անգլի-ացի այս գրագէտին պատերազմական խան-դալառ զգացումները կ'արհամարհէ, այլ ամէն հանճար անոր չի վերադրեր» :

Թոլսթօ կը խօսի կրօնքի վրայ, անշուշտ իր ծանօթ եղանակովը եւ տիկին Բանձօն այն ատեն կը դիտէ Թոլսթօ կոմսուհիին լոնսած դիրքը, որ այս կէտին մէջ բոլորո-վին հակառակ է իր ամուսնոյն:

«Կոմսուհին սերտիւ յարած է Օրթոտոքս եկեղեցիին. ան կ'ուզէ որ կեանքի էն հան-դիսաւոր արարողութիւնները՝ ինչպէս, օրի-նակի համար, ծնունդ, ամուսնութիւն, մահ, ան-թիւն մը ունենան: Ընդհանրապէս հանդերձ թէ մարդասիրութիւնը գերիվեր է ամէն րոպէ, հաւատոյ վերաբերեալ արտաքին ձե-ւերուն հանդէպ ալ մասնաւոր յարգանք մը կը տածէ, այնչափ որ Թոլսթօ երբ Յաբու-րիւնը կը գրէր՝ իբրեւ ընդօրինակող իր ա-մուսնոյն ձեռագիրներուն ան մերժեց օրինա-կալ այդ վէպին այն հատուածը որ Պատա-լազի խորհուրդին կը պատկանէր, որովհե-տեւ չէր հաւնած Թոլսթօի յայտնած գաղա-թաքին» :

«Երբ կոմսուհին իր այս քաջագործու-թիւնը մեղի պատմեց, կ'ըսէ տիկին Բանձօն, ունեցուց միանգամայն թէ «լաւ կ'ըլլայ որ խորհրդ հանճարի տէր մարդիկ միշտ իրենց ըլլ լաւ խորհրդականներ ունենան, որպէս զի ատեն ատեն զիմադրեն անոնց գաղա-թաքներուն» :

Նոյն իսկ իր ամուսնոյն առջեւ ալ այս-պէ'ս կը խօսի տիկին Թոլսթօ ու Թոլսթօ բառ մը անգամ չի պատասխաներ: Անշուշտ այս տեսակ ընտանեկան ըննադատութիւն-ներ կը պատահին՝ որոնց կը հանդուրժէ, որքան ալ տաք ըլլան վիճարանութիւնները սակայն իր արտայայտիչ դէմքին վրայ կ'ե-րեւայ իր զգայնութիւնը:

Լէօ Թոլսթօ երբեք չի կարգար իրեն ուղղուած յօդուածները: Սա՛ ճշմարիտ է որ գտնէ իր հաշտոյն համար, ձեռք քաշած է աշխարհային գործերէ: Ու երբ մէկը վար-պետ ձեւով մը հասկցնէ իրեն թէ իր կեան-քը չի՝ համապատասխաներ իր սկզբունքնե-րուն, Թոլսթօ կը պատասխանէ .

— Ատիկա չապացուցաներ թէ իմ սկզբ-բունքներս լաւ չեն, այլ իմ անձնական տը-կարութիւնս կը յայտնէ:

«Այսպէս մէկ ժամ խօսելէ ետքը Թոլս-թօի այդ անձնական տկարութեանը ուրիշ անուն չկրցայ տալ՝ եթէ ոչ միմիայն բա-րութիւն, բարութիւն մը՝ ուրիշին ամենա-դոյզն վիշտ մը չպատճառելու չափ» :

Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ

ՇԱՀԵՎԱՆ ԵԱՆՕԹՈՒԹԻԻՆԵՆԵՐ ՔԱԶԱՔԻՆ, Ե՛ ԻՐ ՇԷՆՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Վենետիկ Ադրիական ծովուն դշտն կոչ-ուած է. ու անիկա իրաւամբ արժանի է այդ անունին՝ իր հեզուկ փողոցներուն, իր ար-քայավայել պալատներուն, իր շքեղ եկեղե-ցիներուն ու իր գեղարուեստական այլ և այլ նշանաւոր գտններուն համար: Հին ա-տեն գեղարուեստական աշխարհին մայրա-քաղաքն էր ան:

Պատմութեան տեղեակ եղողներ դիտեն թէ Վենետիկ հին ատեն ինքնուրոյն կառա-վարութիւն մը ունէր, որ յանձնուած էր տոժերու ձեռքը. ու այդ ինքնիշխանութիւ-նը շատ հին ժամանակներէն սկսելով շարու-նակուած է մինչև մօտ տարիներս, երբ իտա-

լիոյ այլ և այլ ինքնիշխան գաւառները միանալով մէկ տէրութիւն կազմեցին: Հիմա Վենետիկ թէև զուրկ իշխանութենէ, սակայն տակաւին նոյն փառքով կը փայլի, պահելով իր նախկին ազնուականութեան պերճութիւններն ու շքեղութիւնները:

«Վենետիկ», անունն իսկ գեղեցկութիւն կ'արտափայլէ. հոն ամէն ինչ գեղեցիկ է: Բնութեան ճարտարապետը պճնազարդած է զայն ամէնէն փափուկ նիւթերով, լոյսով, գոյնով, մաքուր օդով, ու մանաւանդ չորջապատած է զայն բիւրեղեայ ջուրերու հանդարտիկ լճակով մը, որուն վրայ կը սառնին թեթեւասահ կոնցոլաներ, իրենց մէջ ունենալով հետաքրքիր զօսաշրջիկներ: Վենետիկ ուրիշ քաղաքներու պէս ազմկալից քաղաք մը չէ. ազատ է անբեռնակիրներու, կառքերու, թրամուէյներու, ձիերու, և ուրիշ նոյն կարգի բաներու ազմուկներէ, որովհետեւ հոն այդպիսի բաներ չկան: Վենետիկ ունի լուցկիի, ապակիի և ուրիշ բաներու գործարաններ: Ապակեգործութիւնը խիստ նշանաւոր է հոն, Մուրացիո կոչուած տեղը, ուր գունաւոր ապակիներ կը շինեն խիստ ճարտար կերպով, ու կը հիւսնեն ապակիէ գոյնզգոյն փոքրիկ կողովիկներ, սկաւառակի նման ամաններ, և այլն:

Ս. Մարկոս եկեղեցին ու անոր զանգակասան աւսարակը. — Ս. Մարկոս եկեղեցին Վենետիկի մայր եկեղեցին է: Մեծ եկեղեցի մըն է, որ 10,000 ի չափ մարդ կըրնայ բովանդակել. չէնքը ճարտարապետական ու գեղեցիկ է:

Եկեղեցիին դիմացի հրապարակին մէկ անկիւնն էր զանգակատունը, որ այս տարի Յուլիսի մէջ յանկարծակի կործանեցաւ: Այս զանգակատան վրայէն Գալիլէոս աստղաբաշխական բազմաթիւ գննութիւններ ըրած էր: Զանգակատունը քառանկիւն ձեւով, 323 ոտք բարձրութեամբ չէնք մըն էր, որուն զագաթը կար հրեշտակի մը ոսկեգոյն արձանը, որ միշտ կը շողար արեւին ոսկեփայլ ճառագայթներուն տակ: Հինգ այլաձայն զանգակներ ունէր, որոնք տօնի օրեր կը զղրդեցնէին ամբողջ քաղաքը:

Այս զանգակատան վերելքը մասնաւորապէս ճարտարապետական էր: Վերելքը կը սկսէր ու կը վերջանար քանի մը աստիճաններով. իսկ մնացած մասը անզգալի զառ ի վեր մըն էր, միայն իւրաքանչիւր անկեան դարձուածքին վրայ մէյ մէկ աստիճան շինուած էր: Կ'ըսուի թէ, թէև չեմ գիտեր թէ որքան ճշմարիտ է, և անկարելի ալ չէ, Նաբոլէոն իշու վրայ հեծած այդ զանգակատան վրայ ելած է:

Տոմբու պալատը. — Ասիկա շինուած է ջրանցքի մը վրայ, Վենետիկի ամէնէն նըշանաւոր ու գեղեցիկ շէնքն է: Այս շէնքին երկու յարկերը, զրոյսի կողմէն, մարմարէ գեղեցիկ սիւներով ու քանդակներով դարդարուած են: Այս պալատը հին ատեն Վենետիկի կառավարական շէնքն էր. հոն կը տեսնուէին դատաստանական և ուրիշ կարգի գործեր, որուն տակն էր նաև բանտը: Շէնքին արտաքին դռնէն ներս կայ սանդուխ մը գեղեցիկ արձաններով դարդարուած: Ներքին մասին մէջ կայ դատարանի համար յատկացուած փոքրիկ սրահ մը, ուր յայտնի կը տեսնուին դատաւորներու եւ յանցաւորին տեղերը: Դատաւորներու տեղը բարձր շինուած է, ուր չարուած են աթոռներ. իսկ յանցաւորին տեղը փոքրիկ խոռոչաձեւ տեղ մըն է:

Դատարանի սրահէն զատ կան ուրիշ աւելի մեծ սրահներ, որոնց պատերը ու ձեղունները պատկերներով դարդարուած են, պատկերներ, որոնք բոլորն ալ գեղարուեստական, ու նշանաւոր նկարիչներու գործեր են: Շէնքին ետեւի կողմը, գրեթէ տանիքին հաւասար բարձրութեամբ, կամուրջ մը կայ, փոքրիկ ջրանցքի մը վրայ, Կ'ըսուի թէ յանցաւորը հոն կը հանէին զխատելու համար, ուսկից ան տեսնելով քաղաքը վերջին անգամուան համար, կը հառաչէր սրբոտին խորէն. ասոր համար այդ փոքրիկ կամուրջը հառաչանաց կամուրջ կը կոչուի:

Ս. Ղազար, Մխիթարեաններու վանասունը. — Ս. Ղազար կղզին շատ առաջ Բենետիկոսեան կրօնաւորներու անբնակ կառուածը եղած է: Վերջը Մուքուլա անունով

Իտալացի մը գնէ զայն անոնցմէ 1182ին, ու հոն կը չինէ եկեղեցի մը ու անկեղանոց մը. եկեղեցին յետոյ Ս. Ղազարի անուանով կը յորջորջուի: Այսօր այդ կղզին անցած է Մխիթարեաններու ձեռքը, իրենց հիմնադիրն Մխիթար Արքահօր ձեռքով, ու եղած է վանատուն մը, որ իր կարմրագոյն պատերովը ու իր մշտադալար ծառատունկերովը կը հըրապուրէ հետաքրքիր այցելուները, որոնք գրեթէ ամէն օր գունդագունդ կը դիմեն հոն. վանատան զոնէն ներս մտնողին առջեւը առաջին անգամ կ'ելլէ մեծ քառանկիւն մը, մշտադալար պարտէզ մը, մշտահոս առազանով մը: Այդ քառանկեան շուրջը կայ սիւնադարձ մաքուր բակ մը, որուն վրայ չինուած են վանականներու խուցերը, պարզ ու կոկիկ:

Այդ կամարակապ քառանկեան մէկ կողմը կայ դուռ մը, որ կը տանի եկեղեցին, որուն առաջ խորանին առջեւը կայ դրուած Մխիթար Արքահօր գերեզմանաքարը, յատուկ արձանագրութիւնով մը: Եկեղեցիին մատուռին վրան սենեակի մը մէջ կան եկեղեցական զգեստներ, արծաթեղէն զարդեր, զպիրներու շապիկէն սկսելով մինչեւ արքահօր հագնելիք եպիսկոպոսակ. չաթալթագերն ու շուրջառներ, շուրջառներ՝ մետաքսէ կամ արծաթէ բանուած, ու պարսկական դիպակէ շինուած. չաթալթագեր՝ մարգարտազարդ, ու որիչ թանկագին քարերով զարդարուած, որոնց մեծ մասը նուէրներ են հայ բաւերարներէ: (Այս վերնայարկի սենեակը այսօրուներ չեն կրնար մանել:)

Մատենադարանը ունի գրեթէ ամէն տեսակէ ու լեզուէ գրքեր, ու առանձին տեղ մը՝ յատկացուած հայերէն ձեռագիրներու համար: Հոն կը պառկի նաեւ քանի մը հազար տարուան հնութիւն ունեցող եգիպտական մումիա մը, իր յատուկ անտուկին մէջ, որուն վրայ կան եգիպտական գիրեր: Թանգարանին մէջ կան զմասուած անատուններ ու թռչուններ, հանքային քարեր ու մետաղներ, ելեկտրական զօրծիքներ, տեսակներով. երկու մեծ ու փոքր դիտակներ, ու սատափներով զարդարուած ա-

թոռ մը, հին դարերէն մնացորդ:

Տպարանը գեանայարկի վրայ մարմարէ գեղեցիկ սիւներով գեղեցկացած սրահ մըն է, ուր իտալացի գործաւորներ կ'աշխատին, մէկը զիր կը շարէ, միւսը կը ձուլէ, ուրիշ մը կը տպագրէ ուրիշ մըն ալ գիրք կը կազմէ, ևայլն:

Բոլոր վանատան մէջ օրինակելի ու կատարեալ լուսթիւն մը պիտի տիրէր, եթէ մերթընդ մերթ թռչուններ իրենց քաղցրիկ գեղգեղներով, ու տպագրական մամուլներ իրենց ձոխններով չի խզէին այդ լուսթիւնը:

Ս. Ղազար. չենք կրնար լսել այդ անունը, առանց հրճուալից ու յարգալից տեսակ մը տպաւորութիւններով համակուելու, վասն զի հոն առաջին անգամ յարութիւն առաւ հայ լեզուն ու գրականութիւնը: Մեծ ու բազմակողմանի օգուտներ յառաջ բերած է մեզի համար այդ վանատունը, որոնք յաւէտ անուրանալի են: Թէեւ թռչունի վանդակի մը նմանութիւնը ունի ան, սակայն միևնոյն ատեն մշտավառ փարոս մը եղած է: Պակասած չեն հոն Բագրատունիներ, Հիւրմիւղեաններ, որոնք զարգացուցած են զմեզ իրենց գոլտրիկ բանաստեղծութիւններով, գրական ու գիտական արտագրութիւններով, լեզուագիտական ու բանասիրական հմտալից ու լուրջ ծանօթութիւններով ու գրութիւններով, ևայլն, ևայլն: Զուր տեղ եռանդագին փափաքած չէ՞ մեր գրասէր Եղիան հոն ապրիլ ու հոն մեռնիլ, ինչպէս իր Գրական ու Իմաստասիրական Շարժում ին մէջ ըսած է: «Իմ գրասէր սրտիս ու կրօնասէր հոգեոյս ալ տենջն է տեսնել վերնախկի վանքը, հոն ապրիլ ու հոն մեռնիլ»:

Վեզիր-Քեօվիրիւ

Կ. Յովհ. Յ. Սիմանեան

Ռ Ո Մ Ո Ւ Ա

Գ Ի Բ Բ Գ.

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.

ՄԱՆ ՄԻՆԵՆԱԾՈՅԻ ԲԼՈՒԻՐԻՆ ՎՐԱՅ

Ռոմոլայի միտքը կը ճնշուէր այլևայլ զրգուարութեանց և խորհուրդներուն բեռին տակ։ Թիթոյի, Պալտասարէի, իր սիրեցեալ կնքահօր նկատմամբ ունեցած իր խորհուրդները՝ միտքը կը չարչրկէին, այս օրերը քաղաքական կուսակցային խնդիրներու պատճառով մեծ անձկութիւն ունէր իր կնքահօր՝ Պերնարտոյ տէլ Ներոյի նկատմամբ, որ Մետրիքան կուսակցութեան մէկ մասնակի յաղթանակով իշխան ընտրուած էր, դիրք մը որ վտանգաւոր հանգամանք մը ունէր։

Այս գիրար խաչաձեւող զգացմանց և ճնշիչ մտահոգութեանց բեռին տակ Ռոմոլա եկեղեցին գացած էր, և թէեւ երկար ատեն ծնրադիր մնացեր էր եկեղեցիին խորանին առջին, և սակայն հանդարտութիւնը կատարելապէս ստացած չէր։ Ուստի ոտքի ելաւ որպէսզի բակին մէջ գտնուող իր հիւանդնեւուն երթար և անմիջական բարեգործական արարքով մը ստանար ինչ որ հիմա չէր կարողացած ձեռք ձգել։ Բայց երբ դարձաւ տուն երթալու, ինքզինք զէմ առ զէմ գտաւ մարդու մը՝ որ իրմէ երկու կանգունի չափ միայն հեռու էր։ Այս մարդը Պալտասարէն էր։

— Կ'ուզէի քեզի հետ խօսիլ, ըսաւ Պալտասարէ։

— Շատ լաւ, ըսաւ Ռոմոլա, բայց կարծեմ թէ կ'ուզես որ երթանք անանկ տեղ մը, ուր մէկը չկրնայ մեզ լսել։ Ռոմոլա կը խորհէր թէ վերջապէս այս մարդուն գաղտնիքը պիտի իմանար։

— Այո՛, անանկ տեղ մը ուր ան վրայ չգայ, ըսաւ Պալտասարէ դառնալով և զողահար ակնարկ մը նետելով ետեւը, Դուրսը՝

օդին մէջ, փողոցներէն հեռու երթանք։

Այս ժամուն երբեմն սովոր եմ Սան Մինեաթոյի բլուրը երթալ ըսաւ Ռոմոլա։ Եթէ կ'ուզես, ես հիմա կ'երթամ, դուն ալ ետեւէս եկուր։

Պալտասարէ հաւանեցաւ և Ռոմոլա ճամբայ ելաւ։ Բաւական ժամանակ անցնելէ վերջ՝ հասաւ հոն ուր մտադիր էր կենալ, և նստաւ գետինը ու իր ետեւը նայեցաւ Պալտասարէն տեսնելու, — ան հեռու չէր և յոգնած ու քրտնած եկաւ Ռոմոլայի քով։

— Բլուրը բաւական ցից է, ըսաւ Ռոմոլա, կարեկից չեչտով մը եւ կարծեմ թէ ուտելիքի սակաւութենէն ալ տկարացած ես։

Պալտասարէ իր ակնարկը Ռոմոլայի վերայ սեւեռեց լռիկ, եւ հիմա որ խօսելու ժամանակը եկած էր դժուարութիւն կ'զգար գտնելու բառերը որոնք իր խորհուրդը պիտի հաղորդէին։ Կամաց կամաց սակայն իր ակնարկը որոշ արտայայտութիւն մը ստացաւ, եւ վերջապէս հակիրճ ու կտրուկ չեչտով մը ըսաւ։

— Օ՛հ, դուն իմ աղջկոյ պիտի ըլլայիր։ Ռոմոլայի դէմքը վայրկենապէս շոռադնեցաւ, բայց նորէն անմիջապէս բնական գոյնը տեղը եկաւ։ Ռոմոլա ընդհամարեց այն իրողութիւնները որ այդ միակ խօսքին ետեւը կը ծածկուէին։ Իր դէմքին գունափոխութիւնը Պալտասարէին սրտին կրակը արծարծեց. առաջին անգամ ըլլալով իր խօսքերը ուղիղ ազդեցութիւնը կը գործէին։ Ուստի աճեցուն եռանդով ու կորովով շարունակեց իր ձեռքը Ռոմոլայի բազուկին վրայ դնելով։

— Դուն երակներուդ մէջ հպարտ արիւն կրող կին մըն ես, անանկ չէ՞։ Դուն կ'ապտու Վատութիւնը, վատութիւնը՝ որ կը ժպտի եւ կը յաղթանակէ։ Դուն կ'ապտե՞ս քու էրեկդ։

— Ո՛հ, Աստուած իմ, դուն իրապէս իր հաճոյն էիր, ըսաւ Ռոմոլա ցած ձայնով, եւ իր միտքը այնքան գրաւուած էր անցեալին յիշատակներովը, որ ուշադրութիւն չկրցաւ ընել Պալտասարէի հարցման, Իրա՞ւ է թէ դուն գինքը առիր երբ ան շատ պզտիկ էր, թէ չիտակը անոր ըսածն է:

— Ո՛հ, դուն կը հաւատաս ինծի, դուն գիտես ինչ է ան, ըսաւ Պալտասարէ խանդավառ, Դուն պիտի օգնե՞ս ինծի:

— Այո՛, ըսաւ Ռոմոլա, անոր հարցման իմաստը չըմբռնելով: Ըսէ ինծի կը խնդրեմ, ինչո՞ւ, դուն մեծ գիտնական մըն էիր, դուն սորվեցուցիր անոր: Ինչպէս կրնայ ըլլալ այս:

— Կորսուած է, կորսուած է ըսաւ Պալտասարէ, և մարդիկ չեն ուզեր ինծի հաւատալ, որովհետեւ ան սուտ խօսեցաւ և ըսաւ թէ ես խենթ էի, և զիս բանտ նետեցին: Այնպէս ինծի հակառակ է: Բայց դուն ինծի հակառակ չես: Ան ինքզինքը քեզի սիրցնել տուաւ, և քեզի անհաւատարիմ գտնուեցաւ, և դուն կ'ատես զինքը: Այո՛, ինքզինքը ինծի ալ սիրցնել տուաւ. գեղեցիկ և հեզ էր, և ես առանձնակեաց մարդ մըն էի: Զինքը առի երբ զանիկա կը ծեծէին. երբ պզտիկ էր իմ ծոցս կը քնանար, ու ես զինքը կը դիտէի մինչ կը մեծնար, և իմ քրոջ գիտութիւնս առի իրեն: Ես շատ բան չէի, զրամ, գիրք, գոհարեղէններ. առանձն էր քովը էին, գոհարներս ծախեց և զիս գերութեան մէջ թողուց. զիս երբեք չպիտոյեց և երբ իրեն դարձայ, խեղճ ու թուառ, զիս ուրացաւ: Ըսաւ թէ խենթ էի ես:

— Ըսաւ մեզի թէ իր հայրը մեռած էր, թէ ան խեղդուած էր, ըսաւ Ռոմոլա նուազումով ձայնով մը: Անշուշտ այն ատեն հաւատարմութեամբ աստուծո՛ւ Ո՛հ, չէր կրնար ան անհեղինակ վատ ըլլալ: Ըսէ ինծի կը խնդրեմ, ինչպէս եղաւ որ յիշողութիւնդ կորսնցուցիր:

— Հիւանդ էի, չեմ գիտեր թէ որքան անմիտ եմ: Բան մը չեմ յիշեր, միայն կը յիշեմ թէ վերջապէս օր մը արեւին մէջ քանդուիմ: Վրայ կը նստէի, և ուրիշ ամէն բան խառն էր: Եւ կամաց կամաց ատկէ զատ

ուրիշ բան մըն ալ զգացի. փափաք մը ունէի բանի մը համար. չէի գիտեր թէ ինչ էր այդ բանը: Վերջապէս օր մը երբ նաւուն մէջն էի ջուրերուն վրայ, իմացայ թէ այդ փափաքս թղթն էր, այդ փափաքը՝ բոլոր խորհուրդներս նորէն ստանալու համար էր, վասնզի բան մը չէի գիտեր, հիմա ալ բան մը չեմ գիտեր. պատ և խաւար միայն կ'ըզգամ չորս կողմս:

— Անգամ մը ամէն խորհուրդ նորէն ետ եկաւ, ըսաւ Պալտասարէ կարճ դադարէ մը վերջ, ամբողջ աշխարհը նորէն տեսայ. ինչպէս նաեւ իմ գոհարներս ու գիրքերս. կը կարծէի թէ բռնած էի զինքը, գացի ամէն բան երեւան հանել հոն, հոն ուր լոյսեր և ծառեր կային, և նորէն ստեց, և ըսաւ թէ խենթ էի, և զիս բանտը տարին: Բայց դուն ինծի պիտի օգնես. քեզի ալ անհաւատարիմ եղած է: Ան ուրիշ մէկը ունի, և զառաջնորդ ալ: Անոր կը հաւտացնէ թէ իր սիրելին է, և այդ կ'ինը միամիտ ու տխուր մէկն է: Քեզի պիտի ցուցնեմ ուր որ այդ կ'ինը կը բնակի:

Առաջին ցնցումն ու տպաւորութիւնը զոր Ռոմոլա ունեցաւ, յայտնապէս բարկութեանէն առաջ եկած էր. կնոջ մը վիրաւորուած արժանապատուութեան զգացումը առաջին տեղը կը բռնէր անխուսափելիօրէն: Պալտասարէ բնազդաբար զգաց թէ Ռոմոլա համակիր էր իրեն:

— Դուն զանիկա կ'ատես, յարեց Պալտասարէ, անանկ չէ՞, Դուք գիրար չէք սիրեր, ատիկա գիտեմ. գիտեմ թէ կ'ինները կրնան ատել. անհաւատարմութիւնը կ'ատես, և վրէժխնդրութիւնը կրնաս սիրել:

Ռոմոլա անշարժ կը մնար հակընդդէմ զգացումներու ցունցէն:

— Կ'ըսես թէ միւս կ'ինը միամիտ և տըխմար մէկն է, և թէ կը հաւատայ որ ան իր սիրելին է. թերեւս անանկ է, թերեւս առաջ անոր սիրտ տուաւ:

— Չեմ գիտեր, ըսաւ Պալտասարէ, ուրիշ բան չեմ յիշեր, միայն գիտեմ թէ այդ կ'ինը ուր կը բնակի. քեզ օր մը հոն կը տանիմ, բայց ոչ այսօր, ան կրնայ հոն ըլ-

լալ. գիշերը կը մօտենայ :

— Իրաւ է, ըսաւ Ռոմոլա յանկարծ ինք-
զինքին գալով և տեսնելով որ արեւը մարը
մտած էր և ըլլորները կը մթննային. բայց
զիս օր մը հոն պիտի տանիս, ե՛րբ պիտի
գաս :

— Առտուն, ըսաւ Պալտասարէ, մտածե-
լով թէ Ռոմոլա ալ կ'ուզէր իր վրէժխնդ-
րութիւնը փութով ի գործ դնել :

— Ուրեմն ինծի եկուր ուր որ այսօր ե-
կար, եկեղեցիին մէջ, ժամը 10ին հոն պիտի
ըլլամ, և եթէ այդ ատեն եկած չըլլաս՝ կէս
օրին նորէն պիտի գամ, կրնա՞ս յիշել :

« Կէս օր » ըրաւ Պալտասարէ, միայն կէս
օր, Նոյն տեղը և կէս օր : Գնա՛ ես հոս
պիտի հանգչիմ :

Ռոմոլա հեռացաւ : Վերջին անգամ մէյ մըն
ալ ետ դարձաւ նայելու և տեսաւ, որ Պալ-
տասարէ տակաւին նստած էր :

(Շարունակելի)

ՆՇԱՆԱԻՈՐ ՎՐԱՅԻ

ՀԱՅԱԳԷՏ ԲՐՈՑ. Ն. ՄԱՐ

ԵՐՈՒՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն կը գրեն Արեւելի : — Մա-
նուցուեցաւ թէ արեւելագէտ Պ. Նիկողայոս
Մար՝ վրացի ուսումնասիրողը՝ Երուսաղէմ
պիտի գայ : Արդէն բազմաթիւ հետաքրքր-
ներ կ'սպասէին տեսնելու այդ երեւելի գիտ-
նականը : Պ. Մար, ամսոյս 4/17ին, չորեք-
շաբթի օրուան կառախումբով քաղաքս հա-
սաւ և ուղղակի գնաց օթեւանիլ ողոսական
պանդոկը՝ ուր ընդունուեցաւ վայելուչ պատ-
ուով : Պ. Մարի Երուսաղէմ գալը անշուշտ
ուխտի համար չէ, ինչ որ այնքան չի պան-
ծացներ զինքը՝ որքան կը յագեցնեն այն
սիրատենչիկ ուսումնասիրութիւնները, զորս
սկսած է ընել Հայոց և Յունաց վանքերուն
մէջ գտնուած հին ու անտիպ ձեռագիրները
պրպտելով՝ առտուընէ մինչեւ իրիկուն, ա-
ռանց օր մը, ժամ մը պարապ անցընելու :

Նախ՝ ըսենք որ՝ Պ. Մար, տասներկու
օր անընդհատ ուղտի վրայ, անապատային
սոսկալի ուղեւորութիւն մը կատարած ու
Սուէզէն Սինա լեռը բարձրացած է, հոն,
յունական վանքին մէջ, նոյնպէս անտանելի
կենցաղ մը ունենալով, որ զինքը իր հազիւ
35 տարեկան հասակին մէջ, ենթարկած է
դալկաղէմ տկարութեան մը, մրցելով, ինչ-
պէս ինք կը պատմէ, տեղւոյն հեղձուկ օ-
ղին, սոսկալի ջերմին, կիզանուտ տալին
ու անջրդի կլիմային, ինչպէս նաեւ իրեն
բուրբուրէն արտասովոր անունդի մը՝ առանց
մտեղենի, մինչդեռ իրեն ուղեկից ուրիշ եր-
կու ընկերները՝ չկրնալով հանդուրժել, սաս-
տիկ կերպով հիւանդացած ու թողած, վե-
րադարձած են Բեդերսպուրկ և օրոնցմէ մէկը
կը կարծուի թէ մեռած է :

Այս սոսկալի կացութեան մէջ՝ Պ. Մար,
հոն իր ուսումնասիրութիւնները ամբողջա-
ցնելէ ետքը՝ կը յամանէ հոս և Երուսաղէ-
մին կը համակրի իբրեւ հովանուտ սքանչելի
դրախտի մը, այն Երուսաղէմին՝ որուն ջեր-
մութեան աստիճանն ալ, իր եկած օրերուն,
նմանը չտեսնուած կերպով, դուրսը 45 և
սենեակներու մէջ մինչեւ 38 աստիճանի հա-
սած էր :

Պ. Մարի չահեկան ուսումնասիրութիւն-
ներէն մէկը եղած է, հակառակ իբրեւ վրա-
ցի, իր ցեղական արժանապատուութեանը,
ապացուցանել թէ վրաց գրականութիւնը
Հայ գրականութենէն ծագում առած է, հաս-
տատել յոյն և ասորի փաստերով՝ թէ Ս.
Ծննդեան Տօնը յուն. Յին տօնել՝ Բրիստո-
նէական նախնական դարերու ընդունած ա-
մենամեծ ճշմարտութիւնն է և թէ դեկտ. 6
25ը վերջէն մտած է, մինչդեռ Հայերը ան-
փոփոխ պահած են :

Պ. Մար, հայ գրականութեան չափա-
զանց սիրահար եղած է. կը խօսի Հայերէ-
նը սահուն կերպով և կը գրէ գրաբար նախ-
նական ոճով՝ ինչպէս կ'երեւի իր Առակի
եւն. տպեալ աշխատասիրութեան յառաջա-
բանին ու վերջաբանին մէջ՝ որ Յիշատակա-
րան մըն է տուլ սպասաւորի Հայ մասե-
նագրութեան, ինչպէս կ'ըսէ ինքը :

Պ. Մար, գիտէ և ուսումնասիրութիւններ կ'ընէ ասորերէն, պարսկերէն, եբրայեցիէն, յունարէն, լատիներէն, ռուսերէն, վրացերէն (իւր մայրենի լեզուն) ֆրանսերէն լեզուներով: Մէկ խօսքով Պ. Մար, անվանդ ու տոկուն աշխատասիրող մըն է. որուն մարդ գովեստ ընծայելէ աւելի կը հիանայ:

Պ. Մար, ինչպէս կ'երեւի, հոկտ.ի ըսկիզբները պիտի մեկնի քաղաքէս: Ռուս հիւպատոսարանը իր գալուստներէն մէկը անոր տրամադրութեանը ներքեւ դրած է. Ռուսաց պանդոկը կը ճաշէ և ամէնքը կը հետաքրքրուին իրմով ք:

ԹՂԹԱԿՅՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐՏԻՉԱԿԵՆ

ԿՐԹՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՊԱՐՏԻՉԱԿԻ ՄԷՉ

Պարտիզակէն կը գրեն մեզի. — « Տեղւոյ հայ Աւետ. եկեղեցւոյն նուիրման հանդէսը տեղի ունեցաւ, հանդիսաւորապէս, անցեալ կիրակի (Սեպտ. 15/28) ի ներկայութեան երկսեռ խումբն բաղմութեան:

Բեմին վրայ կ'երեւէին նախագահական աթոռին վրայ՝ Վեր. Տր. Ռ. Չէյմպըրս, ի դիմաց Կ. Պոլսոյ Միսիոնարութեան՝ Վեր. Տր. Հէրթ, իբր ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ Աւետ. եկեղեցեաց և Ամերիկեան Աստուածաշունչի ընկերութեան գործակալ Մր. Պօէնի՝ Գրիգոր էֆ. Շահպաղեան, իբր նուիրակ Լանկայի Աւետ. եկեղեցւոյն՝ Առաքել էֆ. Գարբէլեան, ի դիմաց Նիկոմիդիոյ գաւառական ժողովին՝ Տոքթ. Գալուստեան էֆ., Նիկոմիդիոյ նորընտիր քարոզիչ Պատ. Փառնակ իսկնտէրկան, գաւառիս մէջ չըջիկ քարոզիչ՝ Վեր. Յակոբ Ֆիլեան, տեղիս Ռոզ. ժողովրդեան քարոզիչ՝ Վեր. Յարութիւն կարապետեան, Ընդհանուր հոծ բաղմութեան մէջ և բեմին առջեւ աթոռներու վրայ կը նշմարուէին նաև՝ բաղմաթիւ պատուաւոր հիւրեր, որոնք եկած էին իզմիտէն ու Ատարազարէն:

Վեր. Տր. Ռ. Չէյմպըրս հանդէսը բացաւ ժամը 4 ին, համառօտ աղօթքով մը և կարդալով Սաղմոսէն զուրի մը « Ինչպէս սիրելի են քո՛ւ բնակարաններդ... » սկզբնաւորութեամբ, ուրկէ ետքը երգիչ խումբը, առաջնորդութեամբ Միս Նիոնըմի, Մր. Ռ. Չէյմպըրսի (որդի Տր. Ռ. Չէյմպըրսի) և Արշակ էֆ. Եագուպեանի, երգեհներով հոգեւոր երգ նուագեց:

Նիկոմիդիոյ քարոզիչ Պատ. Փառնակ իսկնտէրեան կարդաց և աղօթեց թուրքերէն լեզուաւ և բոլոր բարեաց Աղբիւրէն խընդրեց հոգեւոր բարիքներ:

Այս արարողութիւններէն ետքը, երեք մանուկներու մկրտութիւնը տեղի ունեցաւ, Վեր. Յ. Կարապետեանի ձեռամբ: Քարոզը խօսեցաւ Վեր. նախագահ Մր. Ռ. Չէյմպըրս: Քարոզէն վերջ՝ Տէրունական ընթրիք մատակարարուեցաւ ձեռամբ Մ. Հէրթի և նախագահին և այս առթիւ Մր. Հէրթը շատ սահուն թուրքերէնով մը ազգու քարոզ մը տուաւ հաղորդութեան վրայ և աղօթեց:

Առաւօտեան այս հոգեպարար պաշտամունքը վերջացաւ փառաբանութեամբ և առաքելական օրհնութեամբ, և ներկաները իրենց յօժարակամ լուծմաները ձգելով պնակներու մէջ, մեկնեցան շատ հաճելի տպաւորութեանց տակ:

Ժամը 8ին, սկսաւ երկրորդ պաշտամունքը: Պատ. Փառնակ իսկնտէրեան շատ գեղեցիկ քարոզ մը խօսեցաւ, սա նիւթին վերայ. « Ձէ՛ք գիտեր թէ Տաճար Աստուծոյ էք դուք »: Այս քարոզն ալ խոր ապաւորութիւն մը թողուց ներկաներուն վրայ: Քաղցրալուր երգէ մը ետքը, վերը յիշուած բոլոր նուիրակներուն կողմէն պարագային յարմար ուղերձներ եղան: Պատուարժան և յարգելի ներկայացուցիչները, ամէնքն ալ, իրենց եկեղեցիներուն Բր. սէրը և ողջոյնները հաղորդեցին տեղւոյս Աւետ. ժողովրդեան, որ այս առթիւ հոգեկան նոր ոյժ մը կ'ստանար:

Տեղւոյս Հայ. Աւետ. ժողովրդեան վարչութեան կողմանէ Պ. Յարութիւն Բիւրքձեան կարդաց ուղերձ մը, որով խորին չը-

նորհակալութիւն յայտնեց Վեր. Տր. Ռ. Չէյմպլըսի, որ այս ձեռնարկին յաջողութեան համար ամէն ջանք ի գործ դնելով գործին աւարտման մեծապէս նախադաս էր: Նաեւ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր նըւիրակներուն և ամէն անոնց որոնք նիւթապէս և բարոյապէս օգնած էին եկեղեցւոյն շինութեան: Պօղոս էմ. Գուրեան ևս կարգաց գրութիւն մը, որով չեղտեց կարող եւ հաւատարիմ հովիւներու պէտքը:

Զի մոռնանք ըսել նաեւ թէ շատ գեղեցիկ էր նոր շինուած ամպիոնը:

Աղօթենք որ Տէրը զօրացնէ և յառաջացնէ այս եկեղեցին, որուն կոչումը մեծ ու փառաւոր է Պարտիզակի մէջ:

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

Նիւ Եորքէն առնուած հեռագիրներ կը ծանուցանեն Ուիլէանսի սէնտիքային կազմութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններ: Այդ կազմակերպութեան անունն է «Մովային առեւտրակար միջազգային Ընկերութիւն», Մորկանի սէնտիքային տնօրէններուն մէջ ութը Ամերիկացիներ կան հինգ Անգլիացիի դէմ, մինչդեռ գործադիր եւ ելեւմտական ժողովները բոլորովին Ամերիկացիներէ կը բաղկանան: Բրիտանական կառավարութեան եւ Մորկանի սէնտիքային միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը կը տրամադրէ միայն որ սէնտիքային մասնակցող անգլիական Ընկերութեանց տնօրէններուն մեծա-մասնութիւնը բոլորովին անգլիական ազգէ ըլլայ: Մորկանի անունը չկայ տնօրէններուն ցանկին մէջ, բայց բրիտանական յանձնաժողովին նախագահ Սըր Բիլիթըն Տօուքինսը, ընկերակիցներէն մէկն է Մորկանի՝ Լոնտոնի տան. անգլիական տնօրէններէն մէկը՝ Մր. Պրիւզ Իզմէ՝ պետն է Հուայթ Սթար Լայնի, անգլիական կարեւոր Ընկերութիւն մը որ սենտիքային մասնակցած է: Մր. Բիրրի պետն է ծովային շինութեանց Հէրլէնտ Ուոլֆ Տան, որ սէնտիքային գործածութեանը համար քանի մը նաւեր պիտի չինէ: Լրագիրները

ընդարձակօրէն կը խօսին սէնտիքային և ա. նոր կազմակերպութեան վերջին մանրամասնութիւններուն վրայ. նաեւ ծովային առեւտրական միջավայրին մէջ համաբաւ մը ու ան-վիճելի ազդեցութիւն մը ունեցող անձերու հետ իրենց թշուառիցներուն կատարած տեսակցութիւնները կը հրատարակեն: Այդ լրագիրներէն շատերը կ'ըսեն թէ Անգլիոյ կառավարութիւնը լաւ պահպանած է բրիտանական տէրութեան շահերը. ուրիշներ ալ կ'ըսեն թէ Ամերիկացիները շահաւոր գործ մը տեսան, Մր. Մորկան որ վարչական խորհուրդին ոչ նախագահն է եւ ոչ ալ անդամ, ամէնէն աւելի շահաւոր ելած է, վասն զի գնած է Հուայթ Սթար Լայնը, Տոմինիըն Լայնը եւ ուրիշ շոգենաւային գիծեր զորս յետոյ ամբողջովին ծախած է նոր Ընկերութեան, անշուշտ շահ մըն ալ ընելով:

Այս միջոցիս հանքածուխի տագնապ մը կը տիրէ Նիւ Եորքի մէջ, որուն երեսնէ քաղաքին բնակիչները չափազանց կը նեղուին: Ամէն մարդ փայտ վառելու պարտաւորուած է, ինչ որ չկրնար հանքածուխին տեղը բռնել, և ամէն գործի յարմարիւ: Այս մասին հանքագործները մեծ գոհունակութեամբ իմացեր են այն լուրը, որուն համաձայն նախագահ Ռոզեվելթ պիտի միջամտէ հանքագործներու խնդրին:

Հանքածուխի Ընկերութիւնները կարգադրութիւն մը ըրեր են պէտք եղածին չափ հանքածուխ մատակարարելու Նիւ Եորքի երկաթուղիին, զպրօցներուն ու հիւանդանոցներուն. նաեւ աման հանքածուխ տալ Նիւ Եորքի աղքատներուն:

Քարտիֆի և Սուոնսիի հանքածուխի հրապարակները, ոգեւորուած են: Ամերիկայի համար հանքածուխի մեծ խնդրանք կայ: Նիւ Քէյսըրի 30,000 թոնո յանձնարարուեցաւ: Սուոնսիի մէջ իւրաքանչիւր թոնոյի գինը 17էն 28 շիլինգի բարձրացաւ ու տակաւին մինչեւ 30 շիլինգ պիտի բարձրանայ:

Թէեւ Պոէր զօրավարներուն կողմէ վիւհէլմ Բէն խնդրուած ունկնդրութեան մասին նոր լուր չկայ, սակայն գերման լրա-

գիրները տակաւին կը խօսին անոր վրայ : « Վստիչէ Ձայթունկ » կ'ըսէ թէ կայսրը միայն կ'ունայ այդ մասին որոշում մը տալ : Պէրլինէր թակալաթ Ծի իրաւագէտ աշխատակիցը ազգային ու միջազգային էթնօքէթին վրայ երկարօրէն խօսելով կ'ըսէ թէ Վիլհէլմ կայսրը ունկնդրութիւն չնորհէ կամ ոչ Պօէր զօրավարներուն , հաւանելու կամ չհաւանելու պատճառ չկայ : Եթէ այդ ունկնդրութիւնը տեղի ունենայ , Անգլիացիները պիտի չկրնան գանգատիլ , վասն զի Պէրլինի անգլիական զեսպանը պիտի կարգադրէ նոյն ընդունելութիւնը . եթէ տեղի չունենայ , պոէրասէրները պիտի չկրնան պարսաւել զերման կառավարութիւնը , վասն զի անոր պատասխանատուութիւնը Անգլիոյ արտաքին գործոց նախարարին կը վերաբերի , իսկ ուրիշ թերթեր կը խօսին անգլիական լրագիրներուն գանգատներուն վրայ՝ Վիլհէլմ Բ . ի կողմէ Պօէր զօրավարներուն տրուելիք ունկնդրութեան մասին և կ'ըսեն թէ Գերմանիոյ կայսրը , Մեծն Բրիտանիոյ մասին այնքան ըրածներուն փոխարէն , իրաւունք ունի պահանջել որ Անգլիացիները վստահութիւն չենենան իր վրայ : Սխալ է ենթադրել թէ Վիլհէլմ կայսեր կողմէ Պօէր զօրավարներուն ընտրուած ունկնդրութիւն մը կարենայ դիւանագիտական միջադէպի մը պատճառ ըլլալ Անգլիոյ հետ :

* * *
Կ'ըսուէր թէ Անգլիոյ կառավարութիւնը մտադիր է ետ առնել հանրային ուսուցման վերաբերեալ իր ծրագիրը , որ այնքան զբաւարութիւններ առաջ բերաւ եւ որ ամբողջովին պիտի գրաւէ խորհրդարանական յաւաքիկայ . նստաշրջանը , Մր . Պալֆուրի եւ Մր . Չէմպլըյնի կողմէ Լոնտոն հասած հեռագիրներ կը ծանուցանէին թէ կառավարութիւնը բնաւ մոռալի չէ ետ առնել իր այդ ծրագիրը : Միութենականներու կարեւոր մէկ գումարումին մէջ , որ առջի իրիկունը կառարուեցաւ Պիրմինկէմի մէջ , միաձայնութեամբ դատապարտուեցաւ կրթական այդ ծրագիրը : Աւելորդ չէ յիշել թէ Մր . Չէմպլըյն Պիրմինկէմի ընտրական շրջանակ-

ներէն մէկուն միութենական երեսփոխանն է : Չէմպլըյն որ այնքան համակիր չէ ծրագրին , պիտի պարտաւորուի իր կարծիքը յայտնել իր պաշտօնակիցներուն առաջարկած ծրագրերին նկատմամբ , որուն չեն հաւանիր զինքը ընտրողներուն կուսակիցները : Երեսփոխանական Ժողովին աշնան նստաշրջանը պիտի սկսի հոկտ . 17 ին եւ զխաւորաբար պիտի նուիրուի կրթական ծրագրին որ այնքան մեծ խնդիր կը յարուցանէ Անգլիոյ մէջ , եւ որուն համար երեսփոխաններէն շատերը ընդդիմադիրներուն միացած են :

* * *
Սիամի փոխ-նախարար Ֆիա Սրի Սահագէպի եւ Անգլիոյ կառավարութեան միջեւ Բէլանթանի ու Թրէնկանուի մասին կատարուած բանակցութիւնները զրեթէ աւարտած են : Քանի մը օրէն վերջնական համաձայնութիւն մը պիտի ստորագրուի : Բէլանթան ու Թրէնկանու մալէզ ռաճանքի վարչութեանը տակ կը գտնուին , որոնք հարկատու են Սիամի : Անգլիոյ կառավարութիւնը սակայն , անմիջական շահեր ունի այդ երկու երկիրներուն մէջ , որոնք մօտ են իր ստացուածքներուն : Անգլիա՝ որուն նպատակն է Սիամի ամբողջութեան պաշտպանութիւնը , բնաւ չուզեր որ այդ երկու հարուստ երկիրները Սիամի ձեռքէն ելլեն , բայց պէտք է որ լաւ կառավարուին եւ հոն դիւրութիւններ ընծայուին բրիտանական վաճառականութեան , որպէս զի կարենայ շահաւորապէս մրցիլ Պանքոքի վաճառականութեան դէմ : Սիամի փոխ-նախարարը հիմա Բարիզ կը գտնուի , բայց քանի մը օրէն Լոնտոն պիտի դառնայ :

* * *
Նիւ Եորքի նաւահանգիստին գաղթականութեան գոմիսէրը , նամակ մը ուղղել է Ուաշինկթընի իշխանութեանց՝ ռումանացի գաղթական ընտանիքի մը մասին , որ հաւանօրէն ետ պիտի դարձուի : Այդ նամակին մէջ գոմիսէրը կ'ամբաստանէ Թրանսսիլանիաի ընդհանուր ընկերութիւնը , ըսելով որ ոչ-յանձնարարելի գաղթականներու Միացեալ Նահանգներու մէջ մուտքը կը դիւրացնէ : Գոմիսէրը ըսելէ յետոյ թէ ֆրանսա-

կան շոգենաւային Ընկերութիւնը անխոհեմութիւն ըրած է օգնութեան կարօտ անձեր Նիւ Եորք տանելով՝ կը յարէ. « Այդ Ընկերութեան կողմէ բերուած ուղեւորները բոլորովին տարբեր գասակարգի մը կը վերաբերին՝ բաղդատմամբ ուրիշ շոգենաւով ժամանող 1400 օտարականներու » : Հաւաւանական է որ կառավարութիւնը քիչ ատենէն միջոցներ ձեռք առնէ շոգենաւային այն Ընկերութեանց ղէմ որոնք անկարող անձեր կը քաջաւերեն Միացեալ Նահանգները գաղթելու :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

Կալուածական գործողութիւնները.— Թուրք լրագիրները հետեւեալ Պաշտօնական Զեկոյցը հրատարակեցին :

« Կայս. իրատէսով վաւերացած և լրագիրներու միջոցաւ հրատարակուած այն որոշմանց համաձայն, որոնք կը վերաբերին կալուածագիրներէ՝ առնուած ծախքերուն (խարճ), երբ պարզ մուրհակներով երկու կողմի միջեւ առուածախ կատարուի և այդ առթիւ դատ մը ծագի, դատարանները նկատողութեան պիտի չառնեն այդ դատերը : Այդ որոշումը հաղորդուած է հարկ եղած տեղերը : Տէֆթէրխանէի վիրատեսչութեան մէկ տեղեկագրին վրայ, կը ծանուցուի թէ պարզ մուրհակներով կալուածի մը տէր եղողները, որպէս զի ապագային իրենց սեպհականութեան իրաւունքին համար դժուարութեան չհանդիպին, պարտին հիմակուընէ Տէֆթէրխանէի վարչութեանց ու թարուի գիւաններուն դիմելով, ըստ օրինի, սեպհականութեան կալուածագիր ստանալ իրենց սեպհական տեղերուն համար » :

Թուրքիա եւ Աւստրիա.— Մեծ-Եպարքոսը արտաքին գործոց նախարարութեան յանձնեց Կայս. այն նամակը, որ Աւստրիոյ կայսեր մէկ նամակին կը պատասխանէ՝ Լէոփոլտ արչիդուքսին կնոջ՝ Պլանշ արչիդքսուհին աղջիկ մը ծնելուն առթիւ : Վեհ Սուլթանին այդ նամակը Ծրանց Եոսէֆ կայսեր պիտի ղրկուի :

Նիփոլա մեծ դուքսը.— Շաբաթ գիշեր Կայս. պալատան մէջ տրուած հացկերոյթէն առաջ, Վեհ. Սուլթանը բարեհաճելու առաջին կարգի Օսմանիէ պառօնական շնորհել մեծ դուքսին հետեւորդներէն Բալիցին զօրավարին, առաջին կարգի Մէճիտիէ՝ զօրավար տղք. Շվէյնովի, երկրորդ կարգի Օսմանիէ՝ Բուրբենսքի գնդապետին ու « Կէորկի Բուպիէտոնոսձէվ »-ի հրամանատար Բիսարէվսքի գնդապետին և երկրորդ կարգի Մէճիտիէ՝ Ռոսթոցով դեր-գնդապետին : Միանգամայն զանազան պատուանշաններ շնորհուեցան « Կէորկի Բուպիէտոնոսձէվ »-ի և ուս զեսպանատան պաշտօնեաներէն ոմանց : Մեծ դուքսին հետեւորդներուն նաեւ Իմթիպի ոսկի ու արծաթ չքաղարաններ շնորհուեցան : « Կէորկի Բուպիէտոնոսձէվ »-ի սպաններուն ու նաւազներուն հարիւր յիսուն չքաղարաններ շնորհուեցան :

Հացկերոյթի առեւն մեծ դուքսը պատուուեցաւ Վեհ. Սուլթանին աջ կողմը բաղմելու և զեսպան Պ. Զինովիէվ ալ ձախ կողմը : Արարողապետ Իպրահիմ պէյ Ն. Վեհափառութեան ու մեծ դուքսին մէջտեղը կեցած էր ու թարգմանի պաշտօն կը վարէր :

Հացկերոյթէն ետքը, Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեցաւ տեսակցիլ մեծ դուքսին հետ : Այս տեսակցութեան ներկայ գտնուելու պատիւ ունեցան նաեւ զեսպան Պ. Զինովիէվ, Մեծ-Եպարքոսը, արտաքին գործոց նախարարը, արարողապետ Իպրահիմ պէյ և զեսպանատան առաջին թարգման Պ. Մաքսիմով : Վեհ. Սուլթանը ու մեծ դուքսը յետոյ քացին ուրիշ սրահ մը, ուր միւս հրաւիրեալները կը գտնուէին : Ն. Վեհափառութիւնը բարեհաճեցաւ իր Կայս. մեծարանքները շնորհել « Կէորկի Բուպիէտոնոսձէվ »-ի հրամանատարին ու սպաններուն : Ապա նուազահանդէս մը տեղի ունեցաւ :

Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ
ՏԻՐ ԵՆ ՏՃՈՐԿԷՆ

Տպագ. ՆՇԱՆ. Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ
Պապը Ալի ԲԱՍՏԵՔԻ ԻԳՏԱՄ ԼՐԱԳՐԻՆ ԴԷՄ ԲԻԷՅՑ

238

Թ Է Յ

Թ Է Յ

Թ Է Յ

Ը Ն Տ Ի Ր

Հ Ո Տ Ա Ի Է Տ

Խ Ն Ա Յ Ո Ղ Ա Կ Ա Ն

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ վաճառատունը պատրաստ՝ և թէ օր ըստ օրէ
հասնող թարմ և ազնուագոյն տեսակ թէյերով կրնայ այսօր անմրցելի աժանութեամբ
գ. հացում տալ նոյն իսկ էն խտապահանջ թէյի սիրահարներու : ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և ԻՍԱ-
ԳՈՒԼԵԱՆ հաստատութիւնը կը թղթակցի գաւառներու հետ եւ յանձնարարութիւններ կ'
կատարուին ամենայն ճշգրտութեամբ :

Աժան, ընտիր ու հոտաւէտ թէյ գործածողներու ջերմապէս կը յանձնարարենք ան-
դամ մը այցելել Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ վաճառատունը , Ճէլալ-Պէյ խանի
կից թիւ 10, ուր պիտի գտնեն մեծաքանակ և փոքրաքանակ թէյի ճոխ մթերք : Ե

Ա. Ժ. Ա. Ն

Ա. Ժ. Ա. Ն

Ա. Ժ. Ա. Ն

Հ Ա Յ Ո Ւ Հ Ե Ա Յ Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն

Ա Տ Ա Բ Ա Ջ Ա Ր

Վարժարանին նոր տարեշրջանը պիտի
սկսի սեպտեմբեր 10ին (Ն. Տ.) Դշ. : Գի-
շերօթիկներու տարեթոշակն է 12 օսմ. ոսկի,
որուն կէսը պէտք է վճարել սեպտեմբերի
սկիզբը և միւս կէսը յունվարի մէջ : Դաշ-
նակի դաս առնողները Յ՝ իսկ երգեհոնի դաս
առնողները 1՝/2 ոսկի աւելի կը վճարեն :

Վարժարանին յայտագիրը փափաքող-
նէտուն ձրի կը զրկուի : Բանակցութեանց
համար գրել Տօքթ. Ս. Գալալճեանի, ա-
տենապետ խնամակալութեան, Ատաբազար :

Բ Ա Ր Ջ Ր Ա Գ Ո Յ Ն Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն

Պ. Ա. Ր. Տ. Ի. Ջ. Ա. Կ

Վարժարանին նոր տարեշրջանը կ'սկսի
Սեպտ. 10 (Ն. Տ.) Դշ. : Տարեթոշակն է
գիշերօթիկներուն համար 16 օսմ. ոսկի ու-
րուն կէսը վճարելի է Սեպտեմբերի սկիզբը,
և միւս կէսը՝ Յունվարի մէջ :

Վարժարանին Տնօրէնին որդին, Մր. Ռ.
Ջէյմպըրս, Բանատայի մէկ նշանաւոր Հա-

մալսարանին մէջ փայլուն ընթացք մը աւար-
տելէ և Ուսուցիչ Արուեստից տիտղոսին ար-
ժանալէ վերջ , կը վերադառնայ յառաջիկայ
տարի,ստանձնելու համար հաստատութեան
Անգլիերէն դասերու մեծագոյն մասը, Նա-
խապատ. կարգերէն մինչև Բարձրագոյն
կարգը, և աշակերտները վարժեցնելու հա-
մար այդ լեզուաւ՝ ինչպէս գրելու նոյնպէս
խօսելու մէջ. իր դասախօսութեան լեզուն
պիտի ըլլայ միայն Անգլիերէն : Միեւնոյն
ժամանակ, պիտի շարունակուին Անգլ. —
Հայ . Թարգմանութեան վարժութիւնները
բնիկ դասատուներու խնամքին տակ :

Ջութակահարութեան կանոնաւոր դաս
պիտի տրուի փափաքող աշակերտներուն,
տարեկան երկու օսմ. ոսկիի յաւելուածովան
վճարումով :

Վարժարանիս պարտէզին կցուեցան վեր-
ջերս ընդարձակ գետիններ, որոնք նոր դիւ-
րիւթիւններ պիտի տան աշակերտներուն
զբօսանքի ժամերը աւելի հաճելի ընելու :

Աւելի տեղեկութիւններու համար դիմել
Մր. Ռ. Ռ. Բիթի, Պայպըլ Հառու, Կ.
Պօլիս, կամ վարժարանի Տնօրէն Տր. Ռ.
Ջէյմպըրսի, նամակները ուղղելով Պայպըլ
Հառու :